

Geszt, a Tiszák ősi fészke

Geszt a Békés-Bihari térség egyik „zsáktelepülése”. Közúton a Gyulát Debrecennel összekötő úton haladva, Sarkadkeresztúrt elhagyva a nagyantéi letérőnél Mezőgyánon át lehet elérni. Az ezres lélekszámot alig súroló Geszten magas a roma nemzeti-etnikumú kisebbséghez tartozók aránya. Jelenleg 913 lelket számlál a település, mely Békéscsabától 60, Sarkadtól pedig 30 kilométerre található.

A legnagyobb munkáltató az önkormányzat, és a fenntartásában működő intézmények: polgármesteri hivatal, az óvoda, az iskola, az iskolában működő könyvtár, a háziorvosi rendelő, valamint a konyha. Mintegy 40 embernek ad állandó munkát a hivatal és az intézmények. A munkaügyi központ támogatásával közhasznú foglalkoztatás keretében további, átlag 40, éves szinten 80-90 közhasznú, közcélú embert foglalkoztatnak. A regisztrált munkanélküliek száma 120 fő.

A gyógyszertár és a fogorvosi rendelő vállalkozásban működik a településen. „A Tiszák ősi fészke”, Geszt forráshiányos település: nap mint nap tenni kell a fennmaradásért.

A Tiszák ősi fészke

Gesztet elsőként az 1213-as Váradi Regestrum említi meg. Az oklevelek többféleképpen örökítették meg nevét. Így: Gezt-nek, Guezth-nek, majd később Egyházasgesztnek, Kisgestnek, majd Nagygesztnek titulálták. Több főnemesi család is birtokolta a századok során.

A Tisza család ősi fészkeként tartjuk nyilván Gesztet, hisz a település sorsát nagyban meghatározta, hogy az 1700-as évek végétől kezdve a községet birtokló Tisza család két miniszterelnököt is adott az országnak: Tisza Kálmánt, aki 1875-től 1890.-ig volt kormányfő, fia, Tisza István pedig 1903 és 1905, illetve 1913 és 1917 között volt magyar miniszterelnök. Ugyancsak a geszti Tisza család sarja Tisza Lajos, aki a szegedi nagy árvíz utáni helyreállításokban vállalt óriási szerepet, s az ezt koordináló kormánybiztosi tisztelet is betöltötte.

Gesztet a kincstártól perrel nyerte el Tisza László 1759-ben. A Tiszák 1772-ben kastélyt emelnek a református településen. A kastélyban ma művelődési központ és általános iskola, könyvtár működik. Geszt leromlott állapotú kastélya és az ahhoz tartozó kastélypark –, mely egykoron 27 holdas angol park volt – ma is az egykori arisztokrácia fényűző életmódjáról mesél a látogatóknak. A park ma természetvédelmi terület. A kastélyparkban áll még az a ház, melyben 1851-ben Arany János lakott, hisz itt házitanítóskodott a magyar irodalom kiemelkedő alakja, Arany János, aki a Tisza-kastélyban töltött időkre a Domokos-napra című alkalmi versében is visszaemlékezik. Arany házitanítóként az ifjú grófot, Tisza Domokost oktatta görögre és poétikára.

Ma itt található az Arany János emlékház, melyet hűen őrzi nagy költőnk emlékét.

A helyi általános iskola is Arany nevét vette fel.

Arany János, Geszten élve, számos történettel, balladisztikus eseménnyel ismerkedett meg. Itteni élményei alapján írta meg első balladáinak egyikét, a Sára asszonyt. Itt ismerkedett meg a köröstarcsaiak és a ladányiak határvitájával, melyet Az eskü című balladájában dolgozott fel. Az Ágnes asszony című balladájának hiteles történetét is itt hallotta Arany.

Bár Ady Endre sohasem járt Geszten, szemében mégis Geszt az elmaradottság, a régi feudális világ jelképe volt. Számára a Tisza-család a történelmet visszaforgató, visszahúzó erők szimbóluma. Számtalan cikkében, versében emlékezett meg erről. Tisza István egyszóval a „geszti bolond” titulussal illette.

Az Arany János Emlékháztól nem messze, a falu régi egyházi temetőjében áll a Tisza család kriptája, melyet szintén érdemes felkeresni. A hatalmas családi sírbolt őrzi a Tisza-család tagjainak maradványait. A kriptát 2000-2001-ben sikerült felújítani. A felújításhoz szükséges anyagi javak előteremtésében nem kis szerepe volt a jelenlegi polgármesternek, Fábrián Zsuzsanna református lelkésznek. Az akkori miniszterelnök, Orbán Viktor –, aki szellemi elődjének tekintette Tisza Istvánt – összesen 12 millió forinttal segítette a felújítást. Ez az összeg 2 forrásból, Varga István országgyűlési képviselő valamint a Tisza-család egyik oldalági leszármazottja, Hámos László, aki a Magyar Emberi Jogok Alapítványának elnöke közbenjárására került a településre.

A Tisza család kriptáját önerőből nem tudta volna sem a település, sem a református egyházközség felújítani. Geszten mégis szép példáját adják az összefogásnak, a tenni akarásnak.

Két éve, 2003. február 5-én a hatalmas hó súlya alatt leszakadta a Tisza-kastély terasza. A kastély életveszélyessé vált, s így a benne tanuló gyermekek számára sem volt biztonságos. Az akkori kultuszminisztertől, Görgey Gábortól ígéretet ugyan kaptak, de segítséget nem, ahogyan mástól sem. Így a település ezt a gondot is önerőből oldotta meg. A Dégáz vagyont értékesítése után kapott pénzből, s pályázati támogatásokból igyekeznek hosszútávú hasznosítási koncepciót kidolgozni a kastély további sorsát illetően.

Érdemes még megtekinteni a falu központjában lévő, az 1770-es években épült református templomot a parókiával és az emlékparkkal. Az egyházközség a templomot külsőleg, szintén 1990 és 2000 között újította fel. A munkálatok során török korabeli befalazott falakat és ablakokat találtak. Korábban bencés kolostor működött itt, melyet felgyújtottak. Csontvázakat is találtak a felújítási munkálatok során, amikor a református templom díszkivilágítását, - szintén pályázat útján - készítették. A leletek valószínűleg a megégett szerzeteseké. Geszt református templomát egyébként a megye négy legrégebbi temploma közt tartják nyilván. A felújítási munkálatok anyagi szükségleteinek előteremtésében Bölcseki Gusztáv, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke is jelentős segítséget nyújtott, illetve a Műemlékvédelmi Hivatal, a gyülekezet nürnbergi testvérgyülekezet és a hívek adománya segítette a felújítást.

Geszt egyébként 1950-ig Bihar megyéhez tartozott közigazgatásilag. A település több mint tízezer kötetes könyvtára szolgál a művelődés színteréül. Nagyvállalatok, munkáltatók nemigen működnek a faluban. Az önkormányzat számít a legnagyobb

munkáltatónak. Még a kilencvenes évek elején alakították meg a Falusi Turizmusért Egyesületet, melynek több környékbeli település is a tagja, s célja az idegenforgalom, a turizmus fellendítése. Az Unió kínál ebben hatalmas lehetőségeket, hisz Románia csatlakozását követően helyreállhat a Trianon előtti szerves egysége a Kissárrétnek: egykoron Geszten keresztül vezetett az út Nagyszalontára és Nagyváradra. Románia csatlakozásával, a belső határok eltűnésével Geszt zsáktelepülés jellege is megszűnhetne. Az Interreg III. /A pályázaton a szomszédos romániai Cséffa településsel közösen pályáznak a turizmus fejlesztésére.

Az infrastruktúra-fejlesztés is folyamatosan zajlik a forráshiányos településen. Önerőből mindez nem menne, ezért a település vezetése minden pályázati lehetőséget megragad. Az utak kilencven százaléka rendelkezik szilárd útburkolattal, s Geszt sem maradt ki a kilencvenes évek végére jellemző Békés megyei telefonfejlesztésekből. A vezetékes gázhálózat kiépítése is a kilencvenes évek végére tehető.